

El vocabulari de la cacera en la toponímia d'Osset

JOSEP MANUEL PÉREZ I PONS

Osset és un llogaret que pertany al municipi d'Andilla, (Els Serrans). Situat a la part més oriental del seu extens terme, (142 km²), els seus voltants comprenen el territori més pròxims als límits dels municipis de Lliria i Les Alcubles.

Fins els anys seixanta del passat segle, com la resta de les zones rurals de muntanya, va viure de l'agricultura, la ramaderia, la cacera i de l'arreglada d'alguns altres productes (llenyes baixes –fornilla–, herbes aromàtiques, resines etc.) Posteriorment, la gent va emigrar a les ciutats per tal de buscar noves perspectives i, actualment, són molt poques les famílies que hi viuen, moltes d'elles formades per persones majors, per la qual cosa resulta urgent arreglar els vestigis de cultura popular que encara es mantenen. Ens centrarem en allò referit a la cacera. Són moltes les paraules d'origen valencià que encara perviuen en la parla del poble relacionades amb aquesta activitat cinegètica: griva, gayo (gaig), enganyapastor, puput, cagarnera, gafarró, busquereta, gavatxet, cazaire...

També comenten una dita que qualifica la característica d'esta activitat:

“La cacera, (és) una perdiguera
... i, si és de perdigón, una perdición”

La cacera, tradicionalment, era quasi l'única diversió alternativa a les dures tasques del camp i a la ramaderia, activitats fonamentals de la vida rural. En l'actualitat encara molts fills del poble continuen practicant-la dins de les activitats de la Societat de Caçadors d'Andilla que es va constituir, ja fa alguns anys, amb socis del poble i forasters. Ells han sigut els que m'han informat dels topònims que he pogut replegar tot i que porte molts anys replegant topònims i vocabulari particular de la parla local que manté vives moltes formes valencianes i aragoneses.

Actualment es caça principalment amb escopeta, però fa molts anys, quan era molt difícil tindre'n una, només es practicava la caça amb gossos (anomenada en la zona “ir de curruca”); “ir al rastro”, seguint les petjades dels animals quan nevava, i, sobretot, “ir al guizque” que consistia en preparar uns esparts untats amb una substància molt apegalosa, el vesc, que aconseguien retenir les aus quan anaven a beure als llocs acostumats.

Els caçadors s'amagaven entre els matolls, construïen una caseta, anomenada barraca, amb branques, encara verdes, per tractar de passar inadvertits, i esperaven que els animals anaren a beure. Era el moment de caçar-los. Els llocs apropiats per a esperar les aus s'anomenen **clotxes, navajos, ajipes i fonts**.

Els llocs on els animals s'amaguen, fugint dels seus perseguidors, s'anomenen en la parla local, els **cavos** (de cau).

Heus ací la llista de topònims relacionats amb la cacera.

1. - clotxa “cavitat a terra”, clot de poca profunditat, és un lloc, normalment natural, que acumula l'aigua de la pluja.

Segons Coromines, està documentada des de 1390. Aquesta paraula està arrelada densament en dues grans zones, la valenciana i la pirinenca:

“En el llarg pelegrinatge onomàstic de 1961-62, oït en una infinitat de pobles, sense solució de continuïtat des de Morella fins a la zona Alcoi-Dénia. Altrament, aquest mot català s'estén fins als parlars xurros”(DECLLC, II)

La clotxa del Barranco la Hoya	La clotxa del corral de Paricio
La clotxa de la Losa	La clotxa del Zapatero
La clotxa del Tollo	La clotxa de la Ombrias de Alcublas
La clotxa de Sento	La clotxa del Carrerón
La clotxa del Curvacho	La clotxa de los Tres Rinconicos
La clotxa del Inebro	La clotxa de Miravalencia
Les clotxes de Sánchez N'eren dos: l'una en la Pieza de la Villa, baix de Peñaparda; l'altra, en el collau Pino,	La clotxa de Matapol
La clotxa de Vicente (prop del corral del Masero)	La clotxa de la Crucijà
La clotxa de la Perdiz	La clotxa de la Majadilla
La clotxa de la Peña l'Agua	La clotxica de los Palomos
La clotxa del collau Degollau	La clotxa Tronil
La clotxa Honda	La clotxa de la Panadera
La clotxa del Cañarizo	La clotxa de Peñaparda
La clotxa del Terro Blanco	La clotxa del tio Martín
La clotxa del camino Artaj	La clotxa del tio Miracielos
La clotxa de los Rompidos	La clotxa de los Vallejos
La clotxa de los Rompidos.	

2. -Navajo és un clot o bassa excavada en terrenys argilosos que replega l'aigua de pluja i serveix per a abeurar els ramats. Segons el DECH fou un derivat de nava, que l'aragonès Borao recull com a “balsa para el ganado”, i amb el castellà lavajo “charca” que era una alteració de navajo. Coromines replega el 1962 el navaixo de Tuto, a Lliria i el navaixo de

la Massá a Casinos, que serveix com un abeurador de bestiar. (DECLLC, V)

El navajo los Quemaus	El navajo Campillo
El navajo el tio Miracielos	El navajo del Tio Justo
El navajo del Alto	El navajo las Sobrarias
El navajo de Randez o Randes	El navajo los Espligares
El navajo o navajico el Lucero	El navajo del Sastre
El navajo del collau de Paricio	El navajo las Casas
El navajo Calcín	El navajo Girón
El navajo de la Caña Mesonera	El navajo de las Canadillas
El navajo de la Revuelta	El navajo de la Casica.

3. -Cavo, del valencià cau, madriguera, Segons RAE “cavo, huronera o madriguera” És la denominació local del lloc on s'amaguen els animals quan són perseguits per altres.

El cavo la Zorra	El cavo la Calera
El cavico el Carrerón	El cavo del Ché
El cavo de la Sunsida del barranco la Hoya	Los cavos del Tollo
El cavo del barranco de la Viña Madrina.	

4. -Ajipe, denominació local intermèdia entre la castellana aljibe i la valenciana aljub, construcció per a replegar l'aigua de la pluja destinada a l'ús de les persones i els animals. Es troben estes construccions en masos, corrals, casetes. . . Disposaven d'una pica xicoteta per a abeurar els animals.

En contra del que diuen alguns que han estudiat la toponímia d'Andilla, considere que la gent té la paraula com a masculina perquè diuen el ajipe i no la jipe, com a molt, l'ajipe.

El ajipe de Caña Quemá	El ajipe del Corral Nuevo
El ajipe la Dehesa	El ajipe del corral del Rico
El ajipe Viejo	El ajipe de las Casetas del Puntalico

5. - Fonts

La fuente la Noguera	La Fuensanta	La fuente de Mañes
La fuente de Matamachos	La fuente la Majadilla	La fuente del Cañuelo
La fuente lo Pochos	La fuente el barranco la Hoya	La fuente del corral de Paricio
La fuente de Marcivera	La fuente de la Ponza	La fuente del Ontinar.

6. - D'altres topònims

El cerro de las Palomas	El cerro las Cabras	La Lobera
La quincha la Loba	El colladico los Lobos	El corral de Palometa
La caña Palomera	El corral de la Perdiz	El barranco la Zorra
El barranco del Turcaz	La cima del Turcaz	La loma del Turcaz
El cerro Picarazas	Tordencho	Barranco del Buitre
La Buitrera	El Majano	El alto del Pichón
El rincón del Pollo	La loma del Porcal	La nava del Azor.